

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાતની ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ ખાતે

વિશેષ ફોજદારી અરજી (કવોશિંગ) નંબર ૪૮૮૪/૨૦૧૫

ની સાથે

વિશેષ ફોજદારી અરજી નંબર ૪૮૮૪/૨૦૧૫

માં

ફોજદારી પરચૂરણ અરજી નંબર ૧૭૧૩૮/૨૦૧૫

મંજૂરી અને સહી માટે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા.
૨	પત્રકાર રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.
૫	રાજ્યભરના તમામ ન્યાયિક અધિકારીઓને પ્રસારિત કરો.	

ચંદ્રકાંતભાઈ ભાઈચંદભાઈ શર્માઅપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય & ૧સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી દર્શન એમ. વરંડા, એડવોકેટ ની સાથે શ્રી
હૃદય બુચ, એડવોકેટ

સામાવાળા(ઓ) નંબર ૨ માટે શ્રી અફતાબુસેન અન્સારી, વકીલ
સામાવાળા(ઓ) નંબર ૧ માટે સુશ્રી હંસા પુત્રાની, એપીપી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ:૦૮/૧૦/૨૦૧૫

સીએવી જજમેન્ટ

૧ આ ભારતના સંવિધાનની કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજી દ્વારા, અરજદાર – મૂળ
આરોપી નં. ૭, સેશન્સ કેસ નં. ૨૯૧/૨૦૦૩ માંથી ઉદ્ભવતી ક્રિમીનલ
મિસેલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૫૪૫/૨૦૧૫ માં નડિયાદ ખાતેના ખેડાના
વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ
૧૪.૦૮.૨૦૧૫ ના હુકમની કાયદેસરતા અને માન્યતા સામે સવાલ ઉઠાવે છે.

૨ અરજદારના કેસનો સારાંશ નીચે મુજબ હોઈ શકે છે:

૨.૧ અરજદાર એવા આરોપીઓ પૈકીના એક છે કે જેમની સામે અહીંના સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા નડિયાદ ટાઉન પોલીસ સ્ટેશન સમક્ષ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૬૪(એ), ૧૨૦બી, ૪૪૭, ૩૪૨ અને ૫૦૬(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે સી.આર. નં. આઈ-૨૮૬/૨૦૦૨ નોંધાવવામાં આવી હતી.

૨.૨ તપાસના અંતે, તારીખ ૩૧.૧૦.૨૦૦૨ ના રોજ ચાર્જશીટ ફાઇલ કરવામાં આવી હતી. સેશન્સ કોર્ટમાં કમિટ કરવામાં આવતાં કેસને સેશન્સ કેસ નં. ૨૯૧/૨૦૦૩ તરીકે નંબર આપવામાં આવ્યો હતો. અત્યાર સુધીમાં, લગભગ અઢાર સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી છે. અઢાર ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, ફરિયાદીએ સેશન્સ કેસમાં શ્રી નટુભાઈ મગનભાઈ ઈડનવાળાને આરોપી તરીકે જોડવા માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૧૯ હેઠળ આંક - ૧૩૭ થી અરજી રજૂ કરી હતી. ઉક્ત અરજી તારીખ ૧૮.૦૫.૨૦૦૬ ના રોજ આંક - ૧૩૭ હેઠળના હુકમથી રદ કરવામાં આવી હતી. ઉક્ત હુકમથી અસંતોષ હોઈ, ફરિયાદીએ આ અદાલત સમક્ષ સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નં. ૧૪૪૪/૨૦૦૬ રજૂ કરી. આ બાબત આખરી રીતે તારીખ ૦૨.૧૨.૨૦૧૧ ના રોજ સાંભળવામાં આવી હતી અને રદ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. એવું જણાય છે કે સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નં. ૧૪૪૪/૨૦૦૬ માં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમથી અસંતોષ હોઈ, ફરિયાદીએ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ સ્પેશિયલ લીવ પિટીશન (ક્રિમિનલ)

નં. ૧૭૨૬૨/૨૦૧૨ ફાઇલ કરી. સર્વોચ્ચ અદાલતે તારીખ ૧૧.૦૧.૨૦૧૩ ના હુકમથી ઉક્ત એસ.એલ.પી. ને એવા અવલોકન સાથે રદ કરી હતી કે જો તમામ સાક્ષીઓની તપાસના અંતે, આરોપી તરીકે રજૂ કરવા માટે માંગવામાં આવેલી વ્યક્તિને કથિત ગુના સાથે જોડવા માટે કોઈ સામગ્રી મળી આવે તો, કોડની કલમ ૩૧૯ હેઠળ યોગ્ય અરજી ફાઇલ કરવા માટે ફરિયાદી માટે ખુલ્લું રહેશે.

૨.૩ અરજદારનો એવો કેસ છે કે ૨૦૦૬ અને ૨૦૧૩ ની વચ્ચે, ફરિયાદીએ સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ માત્ર ઉપરોક્ત કાર્યવાહીની પેન્ડન્સીના આધારે મુદત માંગવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું.

૨.૪ એવું જણાય છે કે ફરિયાદીએ ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી નં. ૧૯ થી ૨૩ ની તપાસ પર આધાર રાખીને ટ્રાયલમાં શ્રી નટુભાઈ મગનભાઈ ઈંડનવાળાને આરોપી તરીકે રજૂ કરવા માટે કોડની કલમ ૩૧૯ હેઠળ ફરી એકવાર અરજી ફાઇલ કરી હતી. આવી અરજી ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવી હતી. શ્રી નટુભાઈ મગનભાઈ ઈંડનવાળા, આવા હુકમથી અસંતોષ હોઈ, આ અદાલત સમક્ષ સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૧૭૩૧/૨૦૧૩ રજૂ કરી અને આ અદાલતે વિવાદિત હુકમના અમલ પર સ્ટે આપ્યો છે.

૨.૫ અરજદારનો એવો કેસ છે કે તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૫ ના રોજ, આ બાબત નડિયાદ ખાતેના ખેડાના ૩જા એડિશનલ સેશન્સ જજ સમક્ષ બોર્ડ પર હતી. તે

તારીખે, અરજદાર ફોર વ્હીલર માટેના પાર્કિંગ વિસ્તારમાં ઊભા હતા. તે સમયે, અરજદાર ફરિયાદી અને તેમના પુત્ર વચ્ચેની કેટલીક વાતચીત સાંભળી શક્યા અને તેઓ ટ્રાયલ વિશે ચર્ચા કરી રહ્યા હતા અને એકબીજા સાથે વાત કરી રહ્યા હતા કે આગામી તારીખથી આ બાબત ચોક્કસપણે સુનાવણી માટે લેવામાં આવશે અને તમામ આરોપીઓને ચોક્કસપણે દોષિત ઠેરવવામાં આવશે. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસરે ત્યારબાદ ટ્રાયલ અંગે કંઈક કહ્યું જેને અરજદારે ફરિયાદી અને તેમના પુત્ર વચ્ચે સાંભળેલી વાતચીત સાથે સાંકળ્યું. અરજદારનો એવો કેસ છે કે તે ચોક્કસ તારીખે પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસરના વલણથી તેઓ ખૂબ જ અસ્વસ્થ હતા.

૨.૬ ઉપર ઉલ્લેખિત આવી પરિસ્થિતિઓ હેઠળ, અરજદારે સેશન્સ કેસને સમાન સેશન્સ ડિવિઝનની અન્ય કોઈ કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવા માટે નડિયાદ ખાતેના ખેડાના વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સેશન્સ જજ સમક્ષ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૦૮ હેઠળ ક્રિમિનલ મિસેલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૫૪૫/૨૦૧૫ થી અરજી કરી હતી.

૨.૭ એવું જણાય છે કે આવી અરજી ફાઇલ કર્યા પછી, વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સેશન્સ જજે સંબંધિત પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસરનો અભિપ્રાય મંગાવ્યો હતો, અને અભિપ્રાય તેમજ વિવાદિત હુકમમાં ચર્ચાયેલી કાયદાની સ્થિતિ ધ્યાનમાં લીધા

પછી, સેશન્સ કેસ ટ્રાન્સફર કરવા માટે અરજદાર દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલી અરજીને રદ કરવાનું યોગ્ય માન્યું હતું.

૨.૮ અસંતોષ હોઈ, અરજદાર આ અરજી સાથે ઉપસ્થિત થયા છે.

૩ અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન કૌન્સેલ શ્રી હૃદય બુચે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સેશન્સ જજે સેશન્સ કેસને સમાન સેશન્સ ડિવિઝનની અન્ય કોઈ કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવા માટે કોડની કલમ ૪૦૮ હેઠળ અરજદાર દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલી અરજીને રદ કરવામાં ભૂલ કરી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન જજે આ અદાલતના બે નિર્ણયો (૧) ગંભીરસિંહ ભવસિંહ પટેરીયા વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, ૧૯૯૩(૧) જી.એલ.આર. ૬૪૯, અને (૨) મુસા મહમદ મલેક અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, ૧૯૯૫(૧) જી.એલ.આર. ૮૪૫ ના કેસ પર આધાર રાખવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી. શ્રી બુચે રજૂઆત કરી હતી કે ઉપરોક્ત બે નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, વિદ્વાન જજે એવો વ્યુ લેવામાં ભૂલ કરી હતી કે એકવાર ટ્રાયલ શરૂ થઈ જાય, તો પછી તેમની પાસે કોડની કલમ ૪૦૮ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને સમાન સેશન્સ ડિવિઝનની અન્ય કોઈ કોર્ટમાં કેસ ટ્રાન્સફર કરવાની કોઈ સત્તા નથી.

૪ શ્રી બુચે રજૂઆત કરી હતી કે આરોપીને વાજબી ડર છે કે ન્યાયી અને નિષ્પક્ષ ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવશે નહીં અને ન્યાયના હિત માટે એ યોગ્ય છે કે

ટ્રાન્સફરનો હુકમ કરવો જોઈએ. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આરોપીને અદાલતોની નિષ્પક્ષતામાં વિશ્વાસ હોવો જોઈએ તે અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આરોપીના મનમાં રહેલા ભય અથવા ડરના દ્રષ્ટિકોણથી આ પ્રશ્ન પર વિચાર થવો જોઈએ. તે આરોપીની માનસિક સ્થિતિ છે જેને જોવાની છે અને કોઈ ઘટના અંગે કોર્ટની છાપને નહીં.

૫ શ્રી બુચે રજૂઆત કરી હતી કે અરજી ગુણદોષ પર વિચારણાને પાત્ર છે અને વિવાદિત હુકમ રદ કરવો જોઈએ.

૬ શ્રી બુચે સતીશ જગી વિ. સ્ટેટ ઓફ છત્તીસગઢ અને અન્ય [૨૦૦૭(૩) એસ.સી.સી. ૬૨] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર અને રણજીત ઠાકુર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૮૭ (૪) એસ.સી.સી. ૬૧૧] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના અન્ય એક નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો.

૭ બીજી તરફ, સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ ફરિયાદી તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી આફતાબ હુસૈન અંસારી અને સામાવાળા – ગુજરાત રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડિશનલ પ્રોસિક્યુટર સુશ્રી હંસા પુનાની દ્વારા આ અરજીનો સખત વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. તેઓ બંનેએ રજૂઆત કરી હતી કે અરજી રદ કરવામાં અને વિવાદિત હુકમ પસાર કરવામાં વિદ્વાન જજ દ્વારા કાયદાની કોઈ

ભૂલ કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં. તેઓ બંનેએ રજૂઆત કરી હતી કે અહીંના અરજદાર દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલો ડર તદ્દન આધારહીન છે. આવો ડર વાજબી હોવો જોઈએ અને અતિસંવેદનશીલ મનની પ્રતિક્રિયાનું પરિણામ ન હોવો જોઈએ. તે જ્યારે બાબતો તેના તરફેણમાં ન જઈ રહી હોય ત્યારે કેસની ટ્રાન્સફરનો દાવો કરવા માટે પરિસ્થિતિ ઊભી કરવાની આરોપીની ઈચ્છા અથવા અનુચિત અતિશય સંવેદનશીલતા દર્શાવનાર ન હોવું જોઈએ.

૮ તેઓ બંનેએ રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૪૦૮ માં દર્શાવેલ ક્રિમિનલ કોર્ટ માત્ર તે જ અદાલતોને આવરી લે છે કે જ્યાં કેસ દાખલ કરી શકાય છે. ક્રિમિનલ કેસો સામાન્ય રીતે ચીફ જુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ અથવા જુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવે છે. કલમ ૪૦૮ તે કેસોનો ઉલ્લેખ કરે છે અને કલમ ૪૦૯ હેઠળ ચીફ જુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને અથવા એસિસ્ટન્ટ અથવા એડિશનલ સેશન્સ જજોને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી શકે તેવા કેસો સાથે તેને કોઈ લેવાદેવા નથી. તેઓ બંનેએ રજૂઆત કરી હતી કે જો એડિશનલ સેશન્સ જજે ટ્રાયલ શરૂ કરી દીધી હોય તો સેશન્સ જજ સેશન્સ જજની કોર્ટમાંથી કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરાયેલા કેસના સંબંધમાં કલમ ૪૦૮ હેઠળ તેમની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શક્યા ન હોત.

૯ તેઓ બંનેએ આ અદાલત દ્વારા **જયેશ નંદલાલ શાહ વિ. જીતેન્દ્રભાઈ દરજી** (૦૩.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ નિર્ણય લેવાયેલ ક્રિમિનલ મિસેલેનિયસ એપ્લિકેશન (ટ્રાન્સફર માટે) નં. ૧૭૦૮૧/૨૦૧૪) ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદા

પર આધાર રાખ્યો હતો. તેઓ બંનેએ રજૂઆત કરી હતી કે આ અરજીમાં કોઈ ગુણદોષ ન હોઈ, તેને રદ કરવી જોઈએ.

૧૦ પક્ષકારો માટે ઉપસ્થિત વિદ્વાન કૌન્સેલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી ધ્યાને લીધા પછી, મારા વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સેશન્સ જજે વિવાદિત હુકમ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે.

૧૧ આ બાબતમાં બે મુદ્દા છે જેની મારે વિચારણા કરવાની જરૂર છે. પ્રથમ, કાયદાનો પ્રશ્ન કે શું સેશન્સ કેસ ટ્રાન્સફર કરવા માટે અહીંના અરજદાર દ્વારા ફાઈલ કરવામાં આવેલી કોડની કલમ ૪૦૮ હેઠળની અરજી ટકી શકે તેમ છે, અને બીજું, કલમ ૪૦૮ હેઠળ તેમના દ્વારા ફાઈલ કરવામાં આવેલી અરજી ટકી શકે તેવી ઠરાવવામાં આવે તો પણ ટ્રાન્સફર માટે અરજદાર દ્વારા કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો છે કે કેમ.

૧૨ વિદ્વાન કૌન્સેલની રજૂઆતો તરફ વળતા પહેલાં, મને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કેટલીક જોગવાઈઓ પર એક વિહંગાવલોકન કરવા દો.

૧૨.૧ પ્રકરણ II માં આવતી કલમ ૬ ક્રિમિનલ અદાલતોના વર્ગો વિશે વાત કરે છે. કલમ ૬ આ મુજબ વંચાય છે:

“ક. ફોજદારી અદાલતોના વર્ગો

હાઈકોર્ટ અને આ કોડ સિવાયના અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ ગઠિત અદાલતો ઉપરાંત, દરેક રાજ્યમાં, નીચેના વર્ગોની ક્રિમિનલ અદાલતો રહેશે, નામે:—

(i) સેશન્સ કોર્ટો;

(ii) પ્રથમ વર્ગના જુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટો અને, કોઈપણ મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં, મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટો;

(iii) બીજા વર્ગના જુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટો; અને

(iv) એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટો.”

૧૨.૨ કલમ ૯ કોર્ટ ઓફ સેશન્સની વાત કરે છે:

“૯. કોર્ટ ઓફ સેશન

(૧) રાજ્ય સરકાર દરેક સેશન્સ ડિવિઝન માટે સેશન્સ કોર્ટની સ્થાપના કરશે.

(૨) દરેક સેશન્સ કોર્ટમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા નિમણૂક કરવામાં આવનાર જજ પ્રમુખસ્થાને રહેશે.

(૩) હાઈકોર્ટ સેશન્સ કોર્ટમાં અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે એડિશનલ સેશન્સ જજો અને એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજોની પણ નિમણૂક કરી શકશે.

(૪) એક સેશન્સ ડિવિઝનના સેશન્સ જજને હાઈકોર્ટ દ્વારા અન્ય ડિવિઝનના એડિશનલ સેશન્સ જજ તરીકે પણ નીમી શકાશે, અને તેવા કિસ્સામાં તેઓ હાઈકોર્ટ નિર્દેશ આપે તે પ્રમાણે અન્ય ડિવિઝનમાં તેવા સ્થળે કે સ્થળોએ કેસોના નિકાલ માટે બેસી શકશે.

(૫) જ્યાં સેશન્સ જજની જગ્યા ખાલી હોય, ત્યાં હાઈકોર્ટ સેશન્સ ડિવિઝનમાં એડિશનલ અથવા એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજ દ્વારા, અથવા જો કોઈ એડિશનલ અથવા એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજ ન હોય તો, ચીફ જુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા, આવી સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવેલી અથવા પેન્ડિંગ હોય તેવી કોઈપણ તાકીદની અરજીના નિકાલ માટે ગોઠવણ કરી શકશે; અને તેવા દરેક જજ અથવા મેજિસ્ટ્રેટને આવી કોઈપણ અરજી સાથે કામ પાર પાડવાનું અધિકારક્ષેત્ર રહેશે.

(૬) સેશન્સ કોર્ટ સામાન્ય રીતે હાઈકોર્ટ જાહેરનામા દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરે તેવા સ્થળે કે સ્થળોએ તેની બેઠક યોજશે; પરંતુ, જો, કોઈ ચોક્કસ કિસ્સામાં, સેશન્સ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે સેશન્સ ડિવિઝનમાં અન્ય કોઈ સ્થળે તેની બેઠક યોજવાથી પક્ષકારો અને સાક્ષીઓની સામાન્ય અનુકૂળતા રહેશે, તો તે, ફરિયાદ પક્ષ અને આરોપીની સંમતિથી, કેસના નિકાલ માટે અથવા તેમાં કોઈપણ સાક્ષી કે સાક્ષીઓની તપાસ માટે તે સ્થળે બેસી શકશે.

સ્પષ્ટીકરણ: આ કોડના હેતુઓ માટે, "નિમણૂક" માં સરકાર દ્વારા સંઘના અથવા રાજ્યના બાબતોના સંબંધમાં કોઈ સેવા અથવા હોદ્દા પર વ્યક્તિની પ્રથમ નિમણૂક, પોસ્ટીંગ અથવા બઢતીનો સમાવેશ થતો નથી, જ્યાં કોઈપણ કાયદા હેઠળ, આવી નિમણૂક, પોસ્ટીંગ અથવા બઢતી સરકાર દ્વારા કરવાની જરૂર હોય."

૧૨.૩ કલમ ૧૦ સહાયક સત્ર ન્યાયાધીશની તાબેદારીની વાત કરે છે:

"૧૦. સહાયક સત્ર ન્યાયાધીશોની તાબેદારી

(૧) તમામ એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજો જેમના કોર્ટમાં તેઓ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે તે સેશન્સ જજને સબઓર્ડિનેટ રહેશે.

(૨) સેશન્સ જજ, સમયાનુસારે, આવા એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજો વચ્ચે કામકાજની વહેંચણી અંગે આ કોડ સાથે સુસંગત નિયમો બનાવી શકશે.

(૩) સેશન્સ જજ તેમની ગેરહાજરી અથવા કાર્ય કરવાની અસમર્થતાના કિસ્સામાં, એડિશનલ અથવા એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજ દ્વારા, અથવા જો કોઈ એડિશનલ અથવા એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજ ન હોય તો, ચીફ જુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા, કોઈપણ તાકીદની અરજીના નિકાલ માટે પણ જોગવાઈ કરી શકશે, અને તેવા દરેક જજ અથવા મેજિસ્ટ્રેટ આવી કોઈપણ અરજી સાથે કામ પાર પાડવાનું અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે તેમ માનવામાં આવશે."

૧૨.૪ કલમ ૧૮૪ તેમને સોંપવામાં આવેલા કેસોની સુનાવણી એડિશનલ અને એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજો દ્વારા કરવા વિશે વાત કરે છે:

“૧૯૪. વધારાના અને સહાયક સત્ર ન્યાયાધીશો તેમની સામે નોંધાયેલા કેસોની સુનાવણી કરશે

એડિશનલ સેશન્સ જજ અથવા એસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજ એવા કેસોની સુનાવણી કરશે કે જે ડિવિઝનના સેશન્સ જજ, સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમ દ્વારા, તેમને સુનાવણી માટે સોંપે અથવા હાઈકોર્ટ, ખાસ હુકમ દ્વારા, તેમને સુનાવણી કરવા નિર્દેશ આપે.”

૧૨.૫ કલમ ૪૦૬ સુપ્રીમ કોર્ટને કેસો અને અપીલ ટ્રાન્સફર કરવાની સત્તા પૂરી પાડે છે:

“૪૦૬. કેસો અને અપીલ ટ્રાન્સફર કરવાની સુપ્રીમ કોર્ટની સત્તા

(૧) જ્યારે પણ સર્વોચ્ચ અદાલતને એવું જણાય કે આ કલમ હેઠળનો હુકમ ન્યાયના હિત માટે યોગ્ય છે, ત્યારે તે નિર્દેશ આપી શકશે કે કોઈપણ ચોક્કસ કેસ અથવા અપીલ એક હાઈકોર્ટમાંથી બીજી હાઈકોર્ટમાં અથવા એક હાઈકોર્ટને સબઓર્ડિનેટ એવી ક્રિમિનલ કોર્ટમાંથી બીજી હાઈકોર્ટને સબઓર્ડિનેટ એવી સમાન અથવા ઉચ્ચ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી ક્રિમિનલ કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે.

(૨) સર્વોચ્ચ અદાલત આ કલમ હેઠળ માત્ર ભારતના એટોર્ની-જનરલ અથવા રસ ધરાવતા પક્ષકારની અરજી પર જ કાર્યવાહી કરી શકશે, અને આવી દરેક અરજી મોશન દ્વારા કરવામાં આવશે, જે, અરજદાર ભારતના

એટોર્ની-જનરલ અથવા રાજ્યના એડવોકેટ-જનરલ હોય તે સિવાય,
એફિડેવિટ અથવા સોગંદનામા દ્વારા સમર્થિત રહેશે.

(૩) જ્યાં આ કલમ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટેની કોઈપણ અરજી રદ કરવામાં આવે છે, ત્યાં સર્વોચ્ચ અદાલત, જો તેનો એવો અભિપ્રાય હોય કે અરજી નિર્રથક કે હેરાન કરનારી હતી, તો અરજદારને અરજીનો વિરોધ કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિને વળતર તરીકે એક હજાર રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવી રકમ ચૂકવવાનો હુકમ કરી શકશે જે કેસના સંજોગોમાં તે યોગ્ય માને.”

૧૨.૬ કલમ ૪૦૭ ઉચ્ચ અદાલતને કેસો અને અપીલ ટ્રાન્સફર કરવાની સત્તા પૂરી પાડે છે:

“૪૦૭. કેસો અને અપીલ ટ્રાન્સફર કરવાની ઉચ્ચ અદાલતની સત્તા

(૧) જ્યારે પણ હાઈકોર્ટને એવું જણાય કે-

(એ) તેના તાબેની કોઈપણ ફોજદારી અદાલતમાં ન્યાયી અને નિષ્પક્ષ તપાસ કે વિચારણા થઈ શકે તેમ નથી, અથવા

(બી) કાયદાનો અસાધારણ મુશ્કેલીવાળો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થવાનો સંભવ છે, અથવા

(સી) આ સંહિતાની કોઈપણ જોગવાઈ અનુસાર આ કલમ હેઠળના હુકમની જરૂરિયાત છે, અથવા તેનાથી પક્ષકારો અથવા સાક્ષીઓની સામાન્ય સુગમતા રહેશે, અથવા ન્યાયના હિત માટે તે યોગ્ય છે, ત્યારે તે હુકમ કરી શકશે કે—

- (i) કલમ ૧૭૭ થી ૧૮૫ (બંનેનો સમાવેશ કરીને) હેઠળ પાત્રતા ધરાવતી ન હોય, પરંતુ અન્ય રીતે તેવા ગુનાની તપાસ કરવા અથવા વિચારણા કરવા સક્ષમ હોય તેવી કોઈપણ અદાલત દ્વારા કોઈપણ ગુનાની તપાસ અથવા વિચારણા કરવામાં આવે;
- (ii) કોઈપણ ખાસ કેસ અથવા અપીલ, અથવા કેસો કે અપીલોનો વર્ગ, તેની સત્તા નીચેની ફોજદારી અદાલતમાંથી સમાન કે ચડિયાતી હુકમત ધરાવતી એવી જ અન્ય કોઈપણ ફોજદારી અદાલતમાં તબદીલ કરવામાં આવે;
- (iii) કોઈપણ ખાસ કેસ સેસન્સ અદાલતમાં વિચારણા માટે મોકલવામાં આવે; અથવા
- (iv) કોઈપણ ખાસ કેસ અથવા અપીલ પોતાની સમક્ષ તબદીલ કરવામાં આવે અને પોતાની સમક્ષ ચલાવવામાં આવે.

(૨) હાઈકોર્ટ નીચલી અદાલતના અહેવાલ પર, અથવા રસ ધરાવતા પક્ષકારની અરજી પર, અથવા પોતાની પહેલ પર કાર્યવાહી કરી શકશે :
પરંતુ એક જ સેસન્સ વિભાગમાં એક ફોજદારી અદાલતમાંથી બીજી ફોજદારી અદાલતમાં કેસ તબદીલ કરવા માટે હાઈકોર્ટમાં એવી કોઈ અરજી થઈ શકશે નહીં, જ્યાં સુધી તેવી તબદીલી માટેની અરજી સેસન્સ જજને કરવામાં ન આવી હોય અને તેમના દ્વારા રદ કરવામાં ન આવી હોય.

(૩) પેટા-કલમ (૧) હેઠળના હુકમ માટેની દરેક અરજી દરખાસ્ત (મોશન) દ્વારા કરવામાં આવશે, જેને અરજદાર રાજ્યના એડવોકેટ-જનરલ હોય તે સિવાય, સોગંદનામા અથવા એકરારનામાનું સમર્થન હોવું જોઈશે.

(૪) જ્યારે આવી અરજી આરોપી વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવે, ત્યારે હાઈકોર્ટ પેટા-કલમ (૭) હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા અપાવી શકાય તેવા કોઈપણ વળતરની ચુકવણી માટે, જમીનદારો સહિત અથવા વિના, તેને મુચલકો આપવાનો નિર્દેશ આપી શકશે.

(૫) આવી અરજી કરનાર દરેક આરોપી વ્યક્તિ સરકારી વકીલને અરજીની લેખિત નોટિસ, સાથે કેસના જે આધાર પર તે અરજી કરવામાં આવી હોય તેની નકલ આપશે; અને આવી નોટિસ આપ્યા અને અરજીની સુનાવણી વચ્ચે ઓછામાં ઓછા ચોવીસ કલાક પસાર ન થાય ત્યાં સુધી અરજીના ગુણદોષ પર કોઈ હુકમ કરવામાં આવશે નહીં.

(૬) જ્યાં અરજી કોઈપણ તાબેની અદાલતમાંથી કેસ અથવા અપીલ તબદીલ કરવા માટેની હોય, ત્યાં હાઈકોર્ટને જો સંતોષ થાય કે ન્યાયના હિતમાં તેમ કરવું જરૂરી છે, તો તે હાઈકોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો પર, અરજીનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી, તાબેની અદાલતમાં ચાલતી કાર્યવાહી અટકાવી રાખવાનો (સ્ટે આપવાનો) હુકમ કરી શકશે :

પરંતુ આવા અટકાવથી કલમ ૩૦૯ હેઠળના તાબેની અદાલતના રિમાન્ડના અધિકારને કોઈ અસર થશે નહીં.

(૭) જ્યાં પેટા-કલમ (૧) હેઠળના હુકમ માટેની અરજી રદ કરવામાં આવે, ત્યાં હાઈકોર્ટ, જો તેનો એવો અભિપ્રાય હોય કે અરજી તુરંચ અથવા

ત્રાસદાયક હતી, તો અરજીનો વિરોધ કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિને વળતર પેટે કેસના સંજોગોમાં યોગ્ય જણાય તેવી એક હજાર રૂપિયાથી ન વધે તેવી રકમ ચૂકવવાનો અરજદારને હુકમ કરી શકશે.

(૮) જ્યારે હાઈકોર્ટ પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કોઈપણ અદાલતમાંથી પોતાની સમક્ષ વિચારણા માટે કેસ તબદીલ કરવાનો હુકમ કરે, ત્યારે તે આવી વિચારણામાં એ જ કાર્યપદ્ધતિ પાળશે જે તે અદાલતે જો કેસ તે રીતે તબદીલ ન થયો હોત તો પાળી હોત.

(૯) આ કલમની કોઈપણ બાબત કલમ ૧૯૭ હેઠળના સરકારના કોઈપણ હુકમને અસર કરતી ગણાશે નહીં.”

૧૨.૭ કલમ ૪૦૮ સત્ર ન્યાયાધીશને કેસો અને અપીલ ટ્રાન્સફર કરવાની સત્તા પૂરી પાડે છે:

“૪૦૮. કેસ અને અપીલ ટ્રાન્સફર કરવાની સેશન્સ જજની સત્તા

(૧) જ્યારે પણ સેશન્સ જજને એવું જણાય કે આ પેટા-કલમ હેઠળનો હુકમ ન્યાયના હિત માટે યોગ્ય છે, ત્યારે તેઓ હુકમ કરી શકશે કે કોઈપણ ખાસ કેસ તેમના સેશન્સ વિભાગમાંની એક ફોજદારી અદાલતમાંથી બીજી ફોજદારી અદાલતમાં તબદીલ કરવામાં આવે.

(૨) સેશન્સ જજ નીચલી અદાલતના અહેવાલ પર, અથવા રસ ધરાવતા પક્ષકારની અરજી પર, અથવા પોતાની પહેલ પર કાર્યવાહી કરી શકશે.

(૩) કલમ ૪૦૭ ની પેટા-કલમ (૩), (૪), (૫), (૬), (૭) અને (૮) ની જોગવાઈઓ સેસન્સ જજને પેટા-કલમ (૧) હેઠળના હુકમ માટેની અરજીના સંબંધમાં તે જ રીતે લાગુ પડશે જે રીતે તે કલમ ૪૦૭ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળના હુકમ માટે હાઈકોર્ટને કરાતી અરજીના સંબંધમાં લાગુ પડે છે, સિવાય કે તે કલમની પેટા-કલમ (૭) એ રીતે લાગુ પડશે જાણે કે તેમાં આવતા "એક હજાર રૂપિયા" શબ્દોના સ્થાને "બસો પચાસ રૂપિયા" શબ્દો મૂકવામાં આવ્યા હોય."

૧૨.૮ કલમ ૪૦૮ સત્ર ન્યાયાધીશ દ્વારા કેસ અને અપીલ પાછી ખેંચવાની જોગવાઈ કરે છે:

"૪૦૮. સત્ર ન્યાયાધીશો દ્વારા કેસ અને અપીલ પાછી ખેંચવી

(૧) સેસન્સ જજ પોતાના તાબેના કોઈપણ આસિસ્ટન્ટ સેસન્સ જજ અથવા ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી ખેંચી શકશે, અથવા કોઈપણ કેસ કે અપીલ પાછી બોલાવી શકશે.

(૨) એડિશનલ સેસન્સ જજ સમક્ષ કેસની વિચારણા કે અપીલની સુનાવણી શરૂ થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે, સેસન્સ જજ કોઈપણ એડિશનલ સેસન્સ જજને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી બોલાવી શકશે.

(૩) જ્યાં સેસન્સ જજ પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળ કેસ અથવા અપીલ પાછી ખેંચે અથવા પાછી બોલાવે, ત્યાં તેઓ કાં તો પોતાની અદાલતમાં કેસ ચલાવી શકશે અથવા અપીલ જાતે સાંભળી

શકશે, અથવા સંહિતાની જોગવાઈઓ અનુસાર વિચારણા અથવા સુનાવણી માટે, જેવી સ્થિતિ હોય તેમ, બીજી અદાલતને સોંપી શકશે.”

૧૨.૯ કલમ ૪૧૨ નોંધવાના કારણોની વાત કરે છે:

“૪૧૨. નોંધ કરવાના કારણો

સેશન્સ જજ અથવા મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૪૦૮, કલમ ૪૦૯, કલમ ૪૧૦ અથવા કલમ ૪૧૧ હેઠળ આદેશ આપતા તેને બનાવવાના કારણો રેકૉર્ડ કરશે.”

૧૩ ઉપર નિર્દિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, હું એ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા આગળ વધું છું કે શું વિચારણા શરૂ થઈ ગઈ હોય તો પણ, સેસન્સ જજ દ્વારા તેમના સેસન્સ વિભાગમાં એક એડિશનલ સેસન્સ જજ પાસેથી બીજા કોઈપણ એડિશનલ સેસન્સ જજ પાસે કેસ તબદીલ કરવા માટે સંહિતાની કલમ ૪૦૮ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાય?

૧૪ અવિનાશ ચંદર વિરુદ્ધ રાજ્ય, ૧૯૮૩ ક્રિમિનલ લો જર્નલ પદ્ધતિ કેસમાં દિલ્લી હાઈકોર્ટની એક ખંડપીઠે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“એકવાર એવું કહ્યા પછી કે એડિશનલ સેસન્સ જજની અદાલત એ ફોજદારી અદાલત છે, તો પછી સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૦૮ હેઠળ તે

કેવી રીતે તેમ રહેતી અટકે છે અને તે કલમ હેઠળ વાપરી શકાય તેવી સેસન્સ જજની સત્તાને મર્યાદિત કરે છે, તે હું સંપૂર્ણપણે સમજી શક્યો નથી? અર્થઘટનના કોઈપણ સિદ્ધાંત દ્વારા કલમ પરં ની પેટા-કલમ (૧સી) હેઠળ ઉપલબ્ધ સત્તાઓની શરત અથવા લાયકાત તરીકે પેટા-કલમ (૧એ) ને વાંચવી શક્ય નથી. નવી સંહિતાએ કલમ પરં ને કલમ ૪૦૮ (જૂની કલમ પરં (૧સી)) અને કલમ ૪૦૯ (જૂની કલમ પરં (૧એ)) માં વિભાજિત કરી છે. તે કોઈપણ મહત્વ વિનાનું હોઈ શકે નહીં અને નથી. કલમ ૪૦૮ એ ન્યાયના હિત માટે વાપરવાની સામાન્ય સત્તા છે જ્યારે કલમ ૪૦૯ એ સેસન્સ જજને એડિશનલ સેસન્સ જજને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી ખેંચવા માટે આપવામાં આવેલી વધુ વહીવટી સ્વરૂપની સત્તા માટેની જોગવાઈ કરે છે.”

(ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૧૫ દિલ્લી હાઈકોર્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણય પછી રાધે શ્યામ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ. પી. (૧૯૮૪ અલ્હાબાદ લો જર્નલ ૬૬૬) ના કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટની કુલ બેન્ચ દ્વારા અનુસરવામાં આવ્યું હતું. તે નીચે પ્રમાણે ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

“એ નિર્દેશ કરવો જરૂરી છે કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૦૯ (૧) હેઠળ સેસન્સ જજને તેમના તાબેના આસિસ્ટન્ટ સેસન્સ જજ અથવા ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી ખેંચવા કે પાછી બોલાવવા માટે આપવામાં આવેલી સત્તા, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૧૦ (૧) હેઠળ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને તેમના તાબેના કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપેલ કોઈપણ કેસ પાછો ખેંચવા કે પાછો બોલાવવા અને તે કેસની જાતે તપાસ કરવા કે

વિચારણા કરવા, અથવા તેની તપાસ કે વિચારણા કરવા માટે સક્ષમ હોય તેવા અન્ય કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપવા માટે આપવામાં આવેલી સત્તા, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૧૦ (૨) હેઠળ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૮૨ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ અન્ય કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપેલ કોઈપણ કેસ પાછો બોલાવવા અને તે કેસની જાતે તપાસ કરવા કે વિચારણા કરવા માટે આપવામાં આવેલી સત્તા અને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૧ હેઠળ ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ અથવા સબ-ડિવિઝનલ મેજિસ્ટ્રેટને તેમની સમક્ષ શરૂ થયેલી કોઈપણ કામગીરીનો નિકાલ કરવા માટે તેમના તાબેના કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપવા, અને તેમના તાબેના કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ પાસેથી કોઈપણ કેસ પાછો ખેંચવા કે પાછો બોલાવવા અને તે કામગીરીનો જાતે નિકાલ કરવા અથવા અન્ય કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટને નિકાલ માટે સોંપવા માટે આપવામાં આવેલી સત્તા, એ તમામ કામકાજની વહેંચણીના સંબંધમાં વહીવટી સત્તાઓ છે. આ સત્તાઓ ન્યાયના હિત માટે યોગ્ય હોય તો વાપરવા માટે હાઈકોર્ટ અને સેસન્સ જજને આપવામાં આવેલી તબદીલીની ન્યાયિક સત્તાથી અલગ છે."

(ભારપૂર્વક ઉમેરેલ)

૧૬ કલમ ૪૦૬, ૪૦૭ અને ૪૦૮ અનુક્રમે સુપ્રીમ કોર્ટ, હાઈકોર્ટ અને સેસન્સ જજની કેસો અને અપીલો તબદીલ કરવાની સત્તા સાથે સંબંધિત છે. બીજી તરફ, કલમ ૪૦૯, ૪૧૦ (૧) અને (૨) અને ૪૧૧ સેસન્સ જજ, ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ અને એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સોંપવામાં આવેલા કેસો પાછા ખેંચવા અથવા પાછા બોલાવવા સાથે સંબંધિત છે, જે ત્યારબાદ કાં તો જાતે ચલાવવા માટે અથવા વિચારણા માટે બીજી અદાલતને

સોંપવા માટે હોય છે. ધારાસભા દ્વારા કલમોના આ બે જૂથોમાં વાપરવામાં આવેલી ભાષામાં સ્પષ્ટ તફાવત તે હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાના સ્વરૂપમાં રહેલા તફાવતનો સૂચક છે. હું નીચે તફાવતો નોંધું છું :

(i) કલમ ૪૦૬, ૪૦૭ અને ૪૦૮ કેસો તબદીલ કરવાની સુપ્રીમ કોર્ટ, હાઈકોર્ટ અથવા સેસન્સ જજની સત્તાનો સંદર્ભ આપતી વખતે "જ્યારે પણ એવું જણાય" શબ્દોનો ઉપયોગ કરે છે. કલમ ૪૦૯, ૪૧૦ અને ૪૧૧ નોંધપાત્ર રીતે આ શબ્દોનો ઉપયોગ કરતી નથી.

(ii) કલમ ૪૦૬, ૪૦૭ અને ૪૦૮ ના મથાળાઓ તબદીલ કરવાની 'સત્તા' ના ઉપયોગ વિશે જણાવે છે, જ્યારે કલમ ૪૦૯, ૪૧૦ અને ૪૧૧ 'સત્તા' વિશે જણાવતા નથી પરંતુ માત્ર 'પાછા ખેંચવા' અથવા 'પાછા બોલાવવા' નો સંદર્ભ આપે છે.

(iii) કલમ ૪૦૬, ૪૦૭ અને ૪૦૮ 'રસ ધરાવતા પક્ષકાર' ની અરજી પર 'તબદીલ કરવાની સત્તા' ના ઉપયોગની વિભાવના રજૂ કરે છે (કલમ ૪૦૭ અને ૪૦૮ નીચલી અદાલતના અહેવાલ પર કે સ્વતઃ સંજ્ઞાનથી (સુઓ મોટુ) 'તબદીલ કરવાની સત્તા' નો ઉપયોગ કરવાની વિભાવના પણ રજૂ કરે છે; અને કલમ ૪૦૬ એટર્ની જનરલની અરજી પર તબદીલીની સત્તાના ઉપયોગની વિભાવના રજૂ કરે છે). આ કલમો તબદીલી પહેલાં સુનાવણીની જરૂરિયાતને

સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે. બીજી તરફ, કલમ ૪૦૯, ૪૧૦ અને ૪૧૧ દૈનિક વહીવટમાં નિયમિત રીતે કેસો પાછા ખેંચવાની/પાછા બોલાવવાની સત્તાના ઉપયોગની વિભાવના રજૂ કરે છે. તેઓ રસ ધરાવતા પક્ષકારોને કોઈપણ સુનાવણી આપવાની વિભાવના રજૂ કરતા નથી.

ઉપરોક્ત બાબતો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે કલમ ૪૦૬, ૪૦૭ અને ૪૦૮ હેઠળ વાપરવાની સત્તા એ તેમાં દર્શાવેલ રીતે ઉપયોગમાં લેવાની અને વાપરવાની ન્યાયિક સત્તા છે. બીજી તરફ, કલમ ૪૦૯, ૪૧૦ અને ૪૧૧ હેઠળ કેસો પાછા ખેંચવાની કે પાછા બોલાવવાની સત્તા એ એક વહીવટી સત્તા છે, જે સંહિતાની કલમ ૧૯૨ અને ૧૯૪ હેઠળ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ/મેજિસ્ટ્રેટ અને સેસન્સ જજમાં નિહિત કેસો સોંપવાની વહીવટી સત્તાની પૂરક છે.

૧૭ એ પણ સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૪૦૮ હેઠળ સેસન્સ જજને આપેલી સત્તા એ કલમ ૪૦૭ હેઠળ હાઈકોર્ટને આપેલી સત્તાના સમાન સ્તર પર છે અને બે કલમો હેઠળની સત્તા એકસમાન છે (બે બાબતો સિવાય જે મારા હેતુઓ માટે સુસંગત નથી: પહેલી એ કે જ્યારે હાઈકોર્ટની સત્તા તેની સત્તા નીચેની તમામ ફોજદારી અદાલતો પર વિસ્તરે છે, ત્યારે સેસન્સ જજની સત્તા તેના પોતાના સેસન્સ વિભાગ પુરતી મર્યાદિત છે; અને બીજી તુરંચ અરજીઓ માટે આપી શકાય તેવા વળતરની મર્યાદા સંબંધે છે). તેથી, જો હાઈકોર્ટ પાસે કલમ ૪૦૭ હેઠળ 'અંશતઃ સંભળાયેલા' કેસો તબદીલ કરવાની સત્તા હોય, તો સેસન્સ અદાલત પાસે પણ

'અંશતઃ સંભળાયેલા કેસો' તબદીલ કરવાની સત્તા હશે, કારણ કે બંને કલમોના શબ્દો સમાન છે. વાસ્તવમાં, કલમ ૪૦૭ ની પેટા-કલમ (૨) સેસન્સ જજને કલમ ૪૦૮ હેઠળ એવી તબદીલી માટે અરજી કરવામાં ન આવી હોય અને તેમના દ્વારા રદ કરવામાં ન આવી હોય ત્યાં સુધી હાઈકોર્ટ સમક્ષ તબદીલી માટે અરજી કરવા પર મનાઈ હુકમ મૂકે છે. (જુઓ – ઇન રીઃ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેસન્સ જજ રાયસેન [૨૦૦૫ (૩) આરસીઆર(ક્રિ)૭૭૯]).

૧૮ હું સંહિતાની કલમ ૪૦૮(૨) હેઠળની વહીવટી સત્તાના વ્યાપ વિશે પણ વ્યાજબી ખ્યાલ આપી શકું છું, જે સેસન્સ જજે એડિશનલ સેસન્સ જજને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલને, તેવા એડિશનલ સેસન્સ જજ સમક્ષ કેસની વિચારણા કે અપીલની સુનાવણી શરૂ થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે પાછી બોલાવવાની સત્તા આપે છે.

૧૯ તેના ગર્ભિત અર્થ દ્વારા, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે સેસન્સ જજ, કલમ ૪૦૮ (૨) હેઠળની વહીવટી સત્તાના ઉપયોગમાં, એકવાર કેસની વિચારણા કે અપીલની સુનાવણી શરૂ થઈ જાય પછી, એડિશનલ સેસન્સ જજને સોંપેલ કોઈપણ કેસ કે અપીલ પાછી બોલાવી શકે છે. એ સુસ્થાપિત છે કે સેસન્સ કેસની 'વિચારણા' આપરોપનામું (ચાર્જ) ફેમ કરવાથી શરૂ થાય છે. પરંતુ જો જે એડિશનલ સેસન્સ જજને કેસ સોંપવામાં આવ્યો હોય અને જેની સમક્ષ કેસની વિચારણા કે અપીલની સુનાવણી શરૂ થઈ ગઈ હોય, તેમની વિચારણા પૂર્ણ થાય તે પહેલાં

અન્ય સેસન્સ વિભાગમાં બદલી થાય અથવા તેઓ સેવામાંથી નિવૃત્ત થાય તો સ્થિતિ શું રહે?

૨૦ કલમ ૪૦૯ (૨) પાછળનો ધારાસભ્યોનો આશય એ છે કે જ્યાં કેસની વિચારણા શરૂ થઈ ગઈ હોય અથવા અપીલની સુનાવણી શરૂ થઈ ગઈ હોય (સુગમતા માટે 'અંશતઃ સંભળાયેલ બને છે'), ત્યાં જે જજ સમક્ષ કેસની વિચારણા કે અપીલની સુનાવણી શરૂ થઈ હોય તે જ જજ દ્વારા કેસ અથવા અપીલ ચલાવવાનું કે સાંભળવાનું ચાલુ રાખવું જોઈએ અને કેસ કે અપીલની પ્રગતિમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ થવો જોઈએ નહીં અને તેથી, પાછા બોલાવવાની વહીવટી સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ નહીં. આ હિતકારી સિદ્ધાંત ઝડપી વિચારણા અને સુનાવણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે છે. પરંતુ જ્યારે કેસ ચલાવતા એડિશનલ સેસન્સ જજ નિવૃત્ત થાય કે રાજીનામું આપે કે મૃત્યુ પામે અથવા સેસન્સ વિભાગની બહાર બદલી પામે અને અદાલત ખાલી થાય, ત્યારે કેસ અથવા અપીલ અંશતઃ સંભળાયેલ કેસ રહેતી નથી. કેસ અથવા અપીલ ત્યારે જ અંશતઃ સંભળાયેલી કહી શકાય જ્યારે કેસની વિચારણા કે અપીલની સુનાવણી જે જજ સમક્ષ શરૂ થઈ હોય તેમના દ્વારા જ ચાલુ રાખવા માટે સક્ષમ હોય. જ્યાં જે જજ સમક્ષ બાબત અંશતઃ સંભળાયેલી હોય, તેઓ જજ તરીકે રહેતા નથી અથવા અદાલત ખાલી પડે છે, ત્યાં બાબત તે જજ સમક્ષ અંશતઃ સંભળાયેલી રહેતી અટકે છે અને અંશતઃ સંભળાયેલી બાબતોને પાછી બોલાવવા અંગેનો બાધ લાગુ પડતો અટકે છે. પેટા-કલમ (૨) જે સંદર્ભમાં ઘડવામાં આવી છે

તેના પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે માત્ર એવા કેસોને લાગુ પડે છે જ્યાં કેસની વિચારણા કે અપીલની સુનાવણી કોઈ ચોક્કસ એડિશનલ સેસન્સ જજ સમક્ષ શરૂ થઈ હોય અને તેવા જજ તે જ અદાલતમાં અધ્યક્ષસ્થાને રહેતા હોય અથવા તે જ સેસન્સ વિભાગમાં ચાલુ રહેતા હોય. જો એડિશનલ સેસન્સ જજની અન્ય કોઈ સેસન્સ વિભાગમાં બદલી કરવામાં આવે અથવા રાજીનામા, નિવૃત્તિ કે મૃત્યુના કારણે જજ તરીકે રહેતા અટકે જેના પરિણામે અદાલત ખાલી પડે, તો કલમ ૪૦૯ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળની સત્તા પર મુકાયેલો પ્રતિબંધ લાગુ પડતો અટકશે અને પરિણામે સેસન્સ જજ કલમ ૪૦૯ (૨) હેઠળ કેસ અથવા અપીલ પાછી બોલાવી શકે છે. પરંતુ જ્યાં એડિશનલ સેસન્સ જજની સેસન્સ વિભાગની અંદર જ બદલી કરવામાં આવે અથવા તેઓ રજા પર હોય કે નિલંબન હેઠળ હોય, તો કલમ ૪૦૯ (૨) હેઠળની વહીવટી સત્તા પરનો પ્રતિબંધ ચાલુ રહી શકે છે. (જુઓ – ઈન રી: ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેસન્સ જજ રાયસેન [૨૦૦૫ (૩) આરસીઆર(ફિ)૭૭૯]).

૨૧ ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, સ્થિતિનો સારાંશ આ પ્રમાણે આપી શકાય :

(એ) સેસન્સ જજ કલમ ૪૦૮ હેઠળની ન્યાયિક સત્તાના ઉપયોગમાં તેમના સેસન્સ વિભાગની કોઈપણ ફોજદારી અદાલતમાં બાકી રહેલ કોઈપણ કેસ તેમના સેસન્સ વિભાગની અન્ય કોઈપણ ફોજદારી અદાલતમાં તબદીલ કરી શકે

છે. તેનો અર્થ એ થાય કે તેઓ તેમના સેસન્સ વિભાગમાંના એક એડિશનલ સેસન્સ જજ પાસેથી બીજા એડિશનલ સેસન્સ જજ પાસે એવા કેસો પણ તબદીલ કરી શકે છે જ્યાં વિચારણા શરૂ થઈ ગઈ હોય. સંહિતાની કલમ ૪૦૮ હેઠળ કેસની તબદીલી ન્યાયિક સત્તાના ઉપયોગમાં હોવાથી, તે પહેલાં રસ ધરાવતા પક્ષકારોને સુનાવણી આપવી જોઈએ. વધુમાં, ન્યાયના હિત માટે કેસ તબદીલ કરવો કેમ યોગ્ય છે તેનું કારણ અથવા કારણો નોંધવાના રહેશે.

(બી) કલમ ૪૦૮ (૧) હેઠળની ન્યાયિક સત્તા અને કલમ ૪૦૯ (૧) અને (૨) હેઠળની વહીવટી સત્તા ભિન્ન અને અલગ છે અને કલમ ૪૦૮ એ કલમ ૪૦૯ (૨) દ્વારા નિયંત્રિત થતી નથી. સેસન્સ જજ કલમ ૪૦૯ હેઠળની તેમની વહીવટી સત્તાના ઉપયોગમાં :

(i) પોતાના તાબેના કોઈપણ આસિસ્ટન્ટ સેસન્સ જજ અથવા ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ પાસેથી કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી ખેંચી શકે છે;

(ii) પોતાના તાબેના કોઈપણ આસિસ્ટન્ટ સેસન્સ જજ અથવા ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી બોલાવી શકે છે;

(iii) કોઈપણ એડિશનલ સેસન્સ જજને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ, તેવા જજ સમક્ષ તેવા કેસની વિચારણા કે તેવી અપીલની સુનાવણી શરૂ થાય તે પહેલાં, પાછી બોલાવી શકે છે અને કેસ પોતે ચલાવી શકે છે કે અપીલ પોતે સાંભળી શકે છે અથવા સંહિતાની જોગવાઈઓ અનુસાર વિચારણા કે સુનાવણી માટે બીજી અદાલતને સોંપી શકે છે. આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરતા પહેલાં કોઈને પણ સુનાવણી આપવાની જરૂર નથી. પરંતુ કલમ ૪૧૨ ને ધ્યાનમાં રાખીને તેના માટેનું કારણ નોંધવું પડશે.

૨૨ આમ, જ્યાં સુધી પ્રથમ પ્રશ્નનો સંબંધ છે, હું ઠરાવું છું કે અરજદાર દ્વારા તબદીલી માટે સંહિતાની કલમ ૪૦૮ હેઠળ કરાયેલી અરજી ટકવા પાત્ર છે અને વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સેસન્સ જજ દ્વારા જેનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે અને જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે આ અદાલતના બે નિર્ણયો વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડતા નથી.

૨૩ જી. બી. પટેરિયા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ ન્યાયાધીશ સમક્ષનો મુદ્દો નીચે મુજબ હતો:

"શું સેશન્સ જજ ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં 'સીઆર.પી.સી.') ની કલમ ૩૯૯ હેઠળ તેમની કથિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને એડિશનલ સેશન્સ જજ પાસેથી અંશતઃ સાંભળવામાં

આવેલો કેસ પાછો ખેંચી શકે છે? અથવા, શું સેશન્સ જજ તેની કલમ ૪૦૯ હેઠળની તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને એડિશનલ સેશન્સ જજ પાસેથી અંશતઃ સાંભળવામાં આવેલો કેસ પાછો ખેંચી શકે છે? આ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૮૨ હેઠળની આ અરજીમાં ઉદ્ભવેલા મુખ્ય પ્રશ્નો છે."

૨૩.૧ પેરા ૯ માં, એક વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"આ તબક્કે સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૪૦૯ ને જોવું યોગ્ય રહેશે. તેની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ સેશન્સ જજ અન્ય બાબતોની સાથે કેસની ટ્રાયલ શરૂ થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે કોઈપણ એડિશનલ સેશન્સ જજને સોંપેલ કોઈપણ કેસ પાછો મંગાવી શકે છે. વિદ્વાન સેશન્સ જજ એ સરળ કારણોસર કાયદાની આ જોગવાઈનો આશરો લઈ શક્યા ન હોત કે વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ સમક્ષ ટ્રાયલ પહેલાથી જ શરૂ થઈ ગઈ હતી અને ૧૦મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૨ ના રોજ બે સાક્ષીઓની મૌખિક જુબાનીઓ નોંધવામાં આવી હતી. એડિશનલ સેશન્સ જજને સોંપવામાં આવેલા કેસની ટ્રાયલ એકવાર શરૂ થઈ જાય પછી, સેશન્સ જજ સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૪૦૯(૨) હેઠળની તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને તે કેસ પાછો મંગાવી શકતા નથી."

૨૩.૨ ઉપરના લખાણ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે વિદ્વાન સિંગલ જજે તદ્દન અલગ મુદ્દા પર વિચારણા કરી હતી અને તે પણ સંહિતાની કલમ ૪૦૯(૨)

હેઠળ આવતા મુદ્દા પર. સદર કેસમાં, વિદ્વાન સિંગલ જજને સંહિતાની કલમ ૪૦૮ પર વિચાર કરવાનો કોઈ પ્રસંગ મળ્યો ન હતો.

૨૪ મૂસા મહમ્મદ મલેક (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે સંહિતાની કલમ ૪૦૮(૧) પર વિચારણા કરી હતી અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"પ... કલમ ૪૦૮ ની પેટા-કલમ (૧) સેશન્સ જજને તેમની હાથ નીચેના કોઈપણ આસિસ્ટન્ટ જજ અથવા ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી ખેંચવાની અથવા કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી મંગાવવાની સત્તા આપે છે. જો કે, કલમ ૪૦૮ ની પેટા-કલમ (૨) વાંચતા, એ તદ્દન સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે સેશન્સ જજ એડિશનલ સેશન્સ જજ સમક્ષ કેસની ટ્રાયલ અથવા અપીલની સુનાવણી શરૂ થાય તે પહેલાં જ, તેમણે કોઈપણ એડિશનલ સેશન્સ જજને સોંપેલ કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી મંગાવવા માટે સશક્ત છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એડિશનલ સેશન્સ જજ સમક્ષ કેસની ટ્રાયલ અથવા અપીલની સુનાવણી શરૂ થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે, કોઈપણ કેસ અથવા અપીલ પાછી ખેંચવાની અથવા પાછી મંગાવવાની સત્તા સેશન્સ જજમાં નિહિત છે. જો કે, કેસની ટ્રાયલ અથવા અપીલની સુનાવણી શરૂ થયા પછી, આવી સત્તા સેશન્સ જજ પાસે રહેતી નથી. આ કેસમાં એ વિવાદિત નથી કે ત્રીજા એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા આક્ષેપ (ચાર્જ) ફ્રેમ કરી દેવામાં આવ્યો છે અને તપાસ એજન્સીને ચોક્કસ પુરાવા રજૂ કરવા માટેનો નિર્દેશ આપતી અરજી પર ત્રીજા એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા આદેશ પણ પસાર કરવામાં આવ્યો છે. તે આદેશનું પણ અંશતઃ પાલન કરવામાં આવ્યું છે. તેથી, વર્તમાન કેસમાં, જ્યારે આક્ષેપ ફ્રેમ કરવામાં આવ્યો હતો ત્યારે ટ્રાયલ પહેલાથી જ શરૂ થઈ ગઈ હતી. તેથી, સેશન્સ જજ

માટે તેને એડિશનલ સેશન્સ જજને સોંપવાનું ખુલ્લું ન હતું. સુપ્રીમ કોર્ટે રતિલાલ ભાણજી મીઠાણી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૯૪ માં ઠરાવ્યું છે કે વોરંટ કેસમાં ટ્રાયલ આક્ષેપ ફેમ કરવા સાથે શરૂ થાય છે; તે પહેલાં, કાર્યવાહી માત્ર એક તપાસ છે. તેથી, ટ્રાયલ શરૂ થયા પછી સેશન્સ જજ દ્વારા સંહિતાની કલમ ૪૦૯ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી નથી. આ કેસમાં, આક્ષેપ ફેમ કરવા સાથે ટ્રાયલ પહેલાથી જ શરૂ થઈ ગઈ હોવાથી, વિદ્વાન સેશન્સ જજ પાસે ત્રીજા એડિશનલ સેશન્સ જજની ફાઇલમાંથી કેસ પાછો મંગાવવાની સંહિતાની કલમ ૪૦૯ હેઠળ તે પછી કોઈ સત્તા કે અધિકાર ન હતો."

૨૪ આમ, ઉપર નોંધાયેલા કેસમાં પણ, મુદ્દો તદ્દન અલગ હતો અને જે બાબત વિચારણા હેઠળ હતી તે સંહિતાની કલમ ૪૦૯ હતી.

૨૫ મેં સંહિતાની કલમ ૪૦૯, ૪૧૦(૧) અને (૨) અને ૪૧૧ ની સરખામણીમાં કલમ ૪૦૬, ૪૦૭ અને ૪૦૮ વચ્ચેનો સૂક્ષ્મ તફાવત વિગતે સમજાવ્યો છે. મેં પહેલાથી જ સમજાવ્યું છે કે કલમ ૪૦૮(૧) હેઠળની ન્યાયિક સત્તા અને કલમ ૪૦૯(૧) અને (૨) હેઠળની વહીવટી સત્તા અલગ અને ભિન્ન છે અને કલમ ૪૦૮ એ સંહિતાની કલમ ૪૦૯(૨) દ્વારા નિયંત્રિત થતી નથી.

૨૬ હવે હું બીજા પ્રશ્નનો જવાબ આપવા તરફ આગળ વધીશ કે બદલી માટે કોઈ કેસ બને છે કે નહીં. જયેશ નંદલાલ શાહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, આ કોર્ટને સંહિતાની કલમ ૪૦૭ ના વ્યાપ અને જે સંજોગોમાં સમાન સેશન્સ ડિવિઝનની

અન્ય કોઈપણ કોર્ટમાં ફોજદારી ટ્રાયલ બદલી શકાય તે સંજોગો પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો. વિવિધ જોગવાઈઓ પર વિચાર કર્યા પછી, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું:

"ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૦૭ ની જોગવાઈઓ વાંચતા તે તદ્દન સ્પષ્ટ થાય છે કે જો હાઈકોર્ટને દર્શાવવામાં આવે અથવા જો હાઈકોર્ટની સંતોષકારક રીતે ખાતરી થાય કે (i) તેની હાથ નીચેની કોઈપણ ફોજદારી કોર્ટમાં ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી તપાસ અથવા ટ્રાયલ થઈ શકે તેમ નથી; અથવા (ii) અસાધારણ મુશ્કેલીનો કાયદાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉદ્ભવવાની શક્યતા છે; અથવા (iii) સીઆર.પી.સી. ની કેટલીક જોગવાઈઓ મુજબ પક્ષકારો અથવા સાક્ષીઓની અનુકૂળતા માટે આવો આદેશ પસાર કરવો જરૂરી બનશે; અથવા (iv) ન્યાયના વ્યાપક હિતની યોગ્યતા માટે છે, તો હાઈકોર્ટ ઉપર ટાંક્યા મુજબ ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૦૭ ની પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (i) થી (iv) હેઠળ સમાવિષ્ટ કર્યા મુજબ આદેશ પસાર કરી શકે છે.

માત્ર વાંચન જ દર્શાવે છે કે કલમ ૪૦૭ એ હેતુથી ઘડવામાં આવી છે જેથી ફોજદારી કેસોના પક્ષકારો બદલી માટે અરજી કરવા સક્ષમ બને જો તે પક્ષકારને એવી આશંકા હોય કે તેને ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી તપાસ અથવા ટ્રાયલ મળી શકશે નહીં. અર્થઘટનનો પ્રાથમિક નિયમ એ છે કે 'એનિમાસ ઇમ્પોનેન્ટિસ' એટલે કે કાયદા ઘડનારાઓનો ઈરાદો નક્કી કરવાનો હોય છે. તે જ સમયે, બીજું એક સૂત્ર છે 'ઉત રેસ મેગિસ વાલેઅત ક્વામ પેરેઅત' જે સૂચવે છે કે કાયદા અથવા કોઈપણ અમલમાં મૂકતી જોગવાઈને વધુ અસરોકારક બનાવવા માટે તેનું અર્થઘટન કરવું જોઈએ. (જુઓ એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૩૫૬). સંસદે આરોપીને અન્યાય ન થાય તેવા સ્પષ્ટ હેતુ સાથે ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલ શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો છે. સામાન્ય બોલચાલમાં, ટ્રાયલ ન્યાયી ત્યારે જ કહી શકાય જ્યારે તે પ્રામાણિકતાથી

ચલાવવામાં આવે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યાં તે અન્યાય, પક્ષપાત અને તરફદારીથી મુક્ત હોય. કોલિન્સ કોબિલ્ડ ઇંગ્લિશ લેંગ્વેજ ડિક્શનરી (કોલિન્સ લંડન અને ગ્લાસગો ૧૯૮૭ એડિશન પેજ ૫૦૯) મુજબ, 'ફેર' (ન્યાયી) શબ્દનો અર્થ શું યોગ્ય અને વાજબી છે તે વિશે સામાન્ય રીતે સ્વીકૃત ધોરણો મુજબ વાજબી થાય છે. 'ફેર' શબ્દનો બીજો અર્થ એ છે કે તે સંબંધિત દરેક વ્યક્તિ સાથે સમાન અથવા સરખો વ્યવહાર આપે છે. કાયદા મુજબ બદલી માટેની અરજી ત્યારે કરી શકાય છે જ્યારે અરજદારને આશંકા હોય કે તેને સામેના પક્ષકાર સાથે સમાન વ્યવહાર મળશે નહીં અથવા કોર્ટની અંગત લાગણીઓ તેના ચુકાદાને પ્રભાવિત કરશે. ઉપરોક્ત જોગવાઈ લેટિન સૂત્ર 'એક્ટસ ક્યુરીએ નેમિનેમ ગ્રેવાબિટ' માંથી નીકળે છે જેનો અર્થ એ થાય છે કે કોર્ટનું કાર્ય કોઈ પણ માણસને અન્યાય કરશે નહીં. અમેરિકન જ્યુરિસપ્રુડન્સ (વોલ્યુમ ૨૧, બીજી આવૃત્તિ પેરા ૪૧૫) નો સંદર્ભ આપવો વધુ સારો છે જે ફોજદારી બાબતોમાં સ્થળના ફેરફાર અથવા બદલી અરજીના વ્યાપ સાથે કામ કરે છે.

“આરોપીને ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલ મળી રહે તે માટે સ્થળ બદલવાનો નિર્દેશ આપવાની અંતર્નિહિત સત્તા કોર્ટ પાસે હોવાનું મનાય છે. સ્થળનો ફેરફાર કાયદામાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કોઈ કારણસર જ થઈ શકે છે. જે કાઉન્ટીમાં આરોપનામું મળ્યું હોય ત્યાં ન્યાયી ટ્રાયલ મેળવવામાં અસમર્થતાના આધારે અથવા સ્થાનિક પૂર્વગ્રહ અને ઉત્તેજનાના કારણે સ્થળ બદલવાનો આરોપીનો અધિકાર સાર્વત્રિક રીતે સ્વીકૃત છે. આપણા કાયદાનો આ એક મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે કે ગુનાનો આરોપ ધરાવતી દરેક વ્યક્તિને ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલનો અધિકાર રહેશે.”

કાયદાની આ સુસ્થાપિત સ્થિતિ છે કે જ્યાં આરોપીને વાજબી આશંકા હોય કે ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલ અથવા તપાસ થઈ શકે તેમ નથી અથવા

જ્યાં ન્યાયના હેતુઓ તેને યોગ્ય બનાવે છે, ત્યાં બદલીનો આદેશ આપવો જોઈએ. તે અત્યંત મહત્વનું છે કે કોર્ટ સમક્ષ આરોપી પક્ષને કોર્ટની નિષ્પક્ષતામાં વિશ્વાસ હોવો જોઈએ. તે પણ સમાન રીતે સુસ્થાપિત છે કે હાઈકોર્ટની એ ફરજ છે કે તે એવી દરેક બાબતને દૂર કરે જે વાજબી રીતે કોર્ટમાં શંકા અને અવિશ્વાસ પેદા કરી શકે અને તેથી જનતામાં ન્યાય વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસની ભાવના પ્રોત્સાહિત કરે અને જાળવી રાખે, જે સામાજિક વ્યવસ્થા અને સુરક્ષા માટે અત્યંત આવશ્યક છે. તે મૂળભૂત મહત્વનું છે કે ન્યાય માત્ર થવો જોઈએ નહીં પરંતુ સ્પષ્ટપણે અને શંકા વગર થતો દેખાવો પણ જોઈએ. જો કે, તે જ સમયે, એ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે કે આરોપીના મનમાં ઉદ્ભવતી કોઈ પણ અને દરેક આશંકા બદલી માટેનું કારણ બની શકતી નથી, પરંતુ તે એક વાજબી આશંકા હોવી જોઈએ જેને હાઈકોર્ટે કેસના સંજોગોમાં એક વાજબી વ્યક્તિ તરીકે આરોપી માટે રાખવી વાજબી ગણી હોય. પક્ષપાત કે પૂર્વગ્રહનો અભાવ પણ, જોકે, મુદ્દાને સંપૂર્ણપણે આવરી લેતો નથી. આ પ્રશ્ન પર આરોપીના મનમાં રહેલા ડર અથવા આશંકાના દ્રષ્ટિકોણથી વિચાર કરવો પડશે અને હાઈકોર્ટ એવું માને છે કે નહીં કે એક સામાન્ય અને વાજબી વ્યક્તિ તરીકે આરોપી ફરિયાદ કરાયેલા સંજોગોમાં વાજબી રીતે ડર અથવા આશંકા રાખી શકે છે."

"અમુક હદ સુધી, આરોપી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ એ રજૂઆત કરવામાં વ્યાજબી હોઈ શકે છે કે બદલી માટેની અરજી સાથે કામ કરતી વખતે, કોર્ટે માત્ર એ જ પ્રશ્ન પર વિચાર કરવાનો નથી કે મેજિસ્ટ્રેટના મનમાં અરજદાર વિરુદ્ધ કોઈ વાસ્તવિક પક્ષપાત રહ્યો છે કે નહીં, પરંતુ એ વધારાના પ્રશ્ન પર પણ વિચાર કરવાનો છે કે એવી ઘટનાઓ બની ન હોઈ શકે, જે સ્પષ્ટતા કરી શકાય તેવી હોય અને મેજિસ્ટ્રેટના મનમાં કોઈ વાસ્તવિક પક્ષપાત વિના બની હોય તેમ છતાં, તે આરોપી અરજદારના મનમાં એવી ન્યાયી આશંકા ઉભી કરવા માટે ગણતરીપૂર્વકની હોય કે તેને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલ મળશે નહીં. તે આરોપીના મનની સ્થિતિ છે જેને જોવાની છે અને સદર ઘટનાઓના સંદર્ભમાં કોર્ટની છાપને નહીં. જો કે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આશંકા, તેમ છતાં, વાજબી હોવી

જોઈએ અને અતિસંવેદનશીલ મનની પ્રતિક્રિયાનું પરિણામ ન હોવી જોઈએ. તે જ્યારે બાબતો તેના પક્ષમાં ન જઈ રહી હોય ત્યારે કેસની બદલીનો દાવો કરવા માટે પરિસ્થિતિ બનાવવાની આરોપી તરફથી ઈચ્છા દર્શાવતી ન હોવી જોઈએ અથવા અતિશય સંવેદનશીલતા દર્શાવતી ન હોવી જોઈએ. આરોપીએ જ્યાં પક્ષપાત વાજબી રીતે જોઈ શકાતો ન હોય ત્યાં તેને જોવા માટે બિનજરૂરી રીતે કાલ્પનિક ન બનવું જોઈએ. આથી, દરેક કેસ સાથે તેના પોતાના વિશિષ્ટ તથ્યો પર કામ કરવાનું હોય છે અને તમામ કેસોમાં એક સમાન નિયમ તરીકે સેવા આપે તેવો કોઈ કડક નિયમ ઘડવો ઈચ્છનીય કે શક્ય નથી."

૨૭ સતીશ જગી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"૫. કેસોની બદલી અંગેનો કાયદો સુસ્થાપિત છે. ગુરુચરણ દાસ ચઢ્ઢા વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૧૪૧૮) ના કિસ્સામાં આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે જો કેસના કોઈ પક્ષકાર તરફથી એવી વાજબી આશંકા હોય કે ન્યાય મળશે નહીં તો કેસ બદલવામાં આવે છે. આ કોર્ટે કહ્યું કે અરજદારે એ દર્શાવવાની જરૂર નથી કે ન્યાય અનિવાર્યપણે નિષ્ફળ જશે. જો તે એવા સંજોગો દર્શાવે છે જેના પરથી અનુમાન લગાવી શકાય કે તે આશંકા ધરાવે છે અને આક્ષેપ કરાયેલા સંજોગોમાં તે વાજબી છે તો તે બદલી માટે હકદાર છે. આ કોર્ટે વધુમાં ઠરાવ્યું હતું કે ન્યાય વ્યવસ્થાના સિદ્ધાંતોમાંનો એક એ છે કે ન્યાય માત્ર થવો જોઈએ નહીં પણ થતો દેખાવો જોઈએ. આશંકા વાજબી છે કે નહીં તે કોર્ટે વધુમાં જોવાનું છે. આ કોર્ટે એમ પણ કહ્યું હતું કે આશંકાની વ્યાજબીતા નક્કી કરવા માટે, આશંકા ધરાવનાર વ્યક્તિના મનની સ્થિતિ શંકા વગર સુસંગત છે પરંતુ તે બધું જ નથી. આશંકા માત્ર ધરાવવી જ જોઈએ નહીં, પરંતુ કોર્ટને તે વાજબી આશંકા જણાતી હોવી જોઈએ.

૬. શ્રીમતી મેનકા સંજય ગાંધી અને અન્ય વિ. મિસ રાણી જેઠમલાણી (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૪૬૮) માં આ કોર્ટ દ્વારા વધુમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ન્યાયી ટ્રાયલની ખાતરી એ ન્યાય આપવાની પ્રથમ અનિવાર્યતા છે અને જ્યારે બદલી માટેની અરજી કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટ માટે વિચારવાનો મુખ્ય નિકષ પક્ષકારની અતિસંવેદનશીલતા કે સાપેક્ષ અનુકૂળતા અથવા કાનૂની સેવાઓની ઉપલબ્ધતા અથવા એવી કોઈ ફરિયાદ નથી. જો કોર્ટે તેની બદલીની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો હોય તો જાહેર ન્યાય અને તેના આનુષંગિક વાતાવરણના દ્રષ્ટિકોણથી કંઈક વધુ સબળ, વધુ મજબૂત, વધુ જોખમી જરૂરી છે. આ એક મુખ્ય સિદ્ધાંત છે જો કે સંજોગો અસંખ્ય હોઈ શકે છે અને કેસ-ટુ-કેસ બદલાઈ શકે છે. આ કોર્ટે, કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં, કહ્યું હતું કે સામાન્ય રીતે ફરિયાદીને સત્તાધિકાર ધરાવતી કોઈપણ કોર્ટ પસંદ કરવાનો અધિકાર છે અને આરોપી તેની સામેના કેસની સુનાવણી ક્યાં થવી જોઈએ તે નક્કી કરી શકતો નથી તે નિયમને ધ્યાનમાં રાખીને બદલીના આધારોને આ કસોટી પર પરખવાના રહેશે. તેણે વધુમાં કહ્યું કે આમ છતાં, ન્યાયની પ્રક્રિયાથી પક્ષકારોને હેરાનગતિ થવી જોઈએ નહીં અને તે ઐગલથી કોર્ટ સંજોગોનું મૂલ્યાંકન કરી શકે છે.

૭. અબ્દુલ નઝર મદની વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦ એસ.સી. ૨૨૯૩) માં આ કોર્ટે જણાવ્યું હતું કે ફોજદારી ટ્રાયલનો હેતુ બાહ્ય બાબતોથી પ્રભાવિત થયા વગર ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ન્યાય આપવાનો છે. જ્યારે એ દર્શાવવામાં આવે કે ટ્રાયલની નિષ્પક્ષતામાં જનતાનો વિશ્વાસ ગંભીર રીતે જોખમાશે, ત્યારે કોઈપણ પક્ષકાર કલમ ૪૦૭ હેઠળ રાજ્યની અંદર અને સંહિતાની કલમ ૪૦૬ હેઠળ દેશમાં ગમે ત્યાં કેસની બદલી માંગી શકે છે. ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી તપાસ અથવા ટ્રાયલ ન મળવાની આશંકા વાજબી હોવી જરૂરી છે અને અટકળો અને અનુમાનો પર આધારિત કાલ્પનિક હોવી જોઈએ નહીં. જો એવું જણાય કે કોઈપણ કોર્ટ સમક્ષ કે કોઈપણ સ્થળે નિષ્પક્ષપણે અને અપેક્ષિત રીતે અને કોઈ પક્ષપાત વિના ફોજદારી ન્યાય આપવાનું શક્ય નથી, તો યોગ્ય કોર્ટ કેસને બીજી કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરી શકે છે

જ્યાં તેને લાગે છે કે ન્યાયી અને યોગ્ય ટ્રાયલ ચલાવવી અનુકૂળ છે. ટ્રાન્સફર અરજી નક્કી કરવા માટે કોઈ સાર્વત્રિક કે કડક નિયમો નક્કી કરી શકાતા નથી જે હંમેશા દરેક કેસના તથ્યોના આધારે નક્કી કરવાની હોય છે. ટ્રાયલમાં રજૂ કરવાના સાક્ષીઓ સહિત પક્ષકારોની અનુકૂળતા પણ ટ્રાન્સફર અરજી નક્કી કરવા માટે એક સુસંગત બાબત છે. પક્ષકારોની અનુકૂળતાનો અર્થ એ જરૂરી નથી કે માત્ર તે અરજદારોની અનુકૂળતા જેઓ આશંકાની ગેરસમજભરી ધારણાઓ પર કોર્ટમાં આવ્યા છે. ટ્રાન્સફરના હેતુઓ માટે અનુકૂળતાનો અર્થ પ્રોસિક્યુશન, અન્ય આરોપીઓ, જે કોઈ હોય તો, સાક્ષીઓ અને સમાજના વ્યાપક હિતની અનુકૂળતા છે.

૮. જી.એક્સ. ફાન્સિસ વિ. બાંકે બિહારી સિંહ (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૮ એસ.સી. ૩૦૯) માં આ કોર્ટેને લાગ્યું કે જ્યાં કેસના સંજોગોમાં ટ્રાયલની નિષ્પક્ષતામાં જનતાનો વિશ્વાસ ગંભીર રીતે જોખમાવાની શક્યતા હોય, ત્યાં ટ્રાન્સફર અરજી મંજૂર કરી શકાય. "તે વિસ્તારમાં સર્જાયેલા કોમી તણાવના સ્વરૂપ વિશે બંને પક્ષો તરફથી પુરાવાની એકરૂપતા છે" તેવું શોધી કાઢ્યા પછી, કોર્ટે શોધી કાઢ્યું કે સ્થાનિક વાતાવરણ ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલ માટે અનુકૂળ ન હતું જે બદલી માટેનું એક સારું કારણ હતું. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યની કોર્ટ પણ કોર્ટ ન્યાય આપવા માટે પક્ષપાત વગરની કે નિષ્પક્ષ રહેશે નહીં તેવા આક્ષેપો અંગે અરજદારની દલીલને કોર્ટે ફગાવી દીધી હતી. કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોમાં, ટ્રાયલ અડીને આવેલી કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી. ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલ ચલાવવામાં અસમર્થતાના પુરાવા વિના માત્ર તણાવપૂર્ણ વાતાવરણનું અસ્તિત્વ જ કેસની બદલીનું કારણ બની શકે નહીં. કથિત કોમી તણાવપૂર્ણ વાતાવરણને આક્ષેપો અને તેના કેસની બદલી માંગતા આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલા ગુનાના સ્વરૂપના પ્રકાશમાં ધ્યાનમાં લેવું પડશે. એમ માનવું અસુરક્ષિત રહેશે કે જ્યારે પણ કોમી તણાવપૂર્ણ વાતાવરણના અસ્તિત્વ અંગે આક્ષેપો કરવામાં આવે ત્યારે કેસને તે વિસ્તારમાંથી ટ્રાન્સફર કરવો જોઈએ જ્યાં આવા તણાવપૂર્ણ વાતાવરણનું અસ્તિત્વ હોવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે.

૯. પાલ સિંહ અને અન્ય વિ. સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન અને અન્ય માં પણ પરિસ્થિતિની તપાસ કરવામાં આવી હતી. તે કેસમાં, મોટી સંખ્યામાં સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને થોડા વધુ સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની બાકી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટે હાઇકોર્ટના કેસને એક સેશન્સ કોર્ટમાંથી બીજી સેશન્સ કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવાના આદેશને રદ કર્યો હતો. તેથી, હાઇકોર્ટ બદલી માટેની અરજી ગ્રાહ્ય રાખવામાં વાજબી ન હોવાનું ઠરાવાયું હતું.

૧૦. આ કેસમાં, એક બાબત ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે સેશન્સ જજ પોતે આ બાબત સાંભળવા માટે પોતાની અસંમતિ દર્શાવી નથી. તે કદાચ એટલા માટે છે કારણ કે તેઓ માને છે કે તેમના ભાઈ કોઈ રાજકીય વજનદાર વ્યક્તિને ઓળખે છે તે માત્ર તેમને ડર અને તરફદારી વગર નિષ્પક્ષપણે ન્યાયિક કાર્ય બજાવવામાં અડચણરૂપ બની શકે નહીં. આ ન્યાયિક વ્યવસ્થાના લક્ષણો છે. એક ન્યાયિક અધિકારી ગમે તે ક્ષમતામાં કામ કરી રહ્યા હોય તેમણે એવા વિશ્વાસ સાથે કામ કરવાનું હોય છે કે તેમણે તેમની સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે મનોમન જે યોગ્ય લાગે તે મુક્ત અને ન્યાયી નિર્ણય આપે તે સુનિશ્ચિત કરવા સિવાયના અન્ય કોઈ પરિબલથી માર્ગદર્શિત થવાનું નથી. આ અનિવાર્ય બાબતમાં કોઈ અપવાદ હોઈ શકે નહીં, પરંતુ તે જ સમયે કોઈપણ વ્યક્તિને એવી છાપ સાથે જવાની તક આપવી જોઈએ નહીં કે જજ પક્ષપાતી હતા, ભલે તે છાપ ગમે તેવી આધારવિહીન હોય.

“૭. જજ માટે ઈરિછત ગુણો સરળ રીતે કહી શકાય: “જો તે સારા હોય અને તેમને તેવા માનવામાં આવે”. આવા પ્રમાણપત્રો સરળતાથી પ્રાપ્ત થતા નથી. જજ પાસે “અન્યાયનો અંત લાવવાની શક્તિ” અને “ઇતિહાસકાર, ફિલસૂફ અને પ્રબોધક પાસે માંગવામાં આવતી ક્ષમતાઓ” હોવી જરૂરી છે. ડેવિડ પેનિક દ્વારા લખાયેલા પુસ્તક

"જજિસ" માંથી કેટલાક પેરાગ્રાફ્સ જે અવારનવાર ટાંકવામાં આવે છે તે અહીં મૂકવાની જરૂર છે:

""જજ પાસે બજાવવાની બોજારૂપ જવાબદારીઓ છે. તેમની કોર્ટમાં પ્રવેશતા તમામ પક્ષકારોના જીવન અને આજીવિકા પર તેમની પાસે સત્તા છે. તેમના નિર્ણયોથી કોર્ટમાં હાજર ન હોય અથવા જેમનું પ્રતિનિધિત્વ ન હોય તેવી વ્યક્તિઓ અને જૂથોના હિતોને અસર થઈ શકે છે. જો તેઓ સાવચેત ન હોય તો, જજ ગૃહયુદ્ધ નોતરી શકે છે. અથવા તેઓ ક્રાંતિને ઝડપી બનાવી શકે છે..... તેઓ આકસ્મિક રીતે દેશના રાજકીય વાતાવરણમાં શાંતિપૂર્ણ પરંતુ મૂળભૂત પરિવર્તન લાવી શકે છે.

XX XX XX XX

આજના જજો તેમના પુરોગામીઓ દ્વારા કલ્પના ન કરાઈ હોય તેવી મુશ્કેલીઓ તેમજ ટ્રાયલ્સનો સામનો કરે છે. લોર્ડ ચાન્સેલર સર્કિટ બેન્ચમાં નિમણૂક માટે ક્વીનને કોઈની ભલામણ કરે તે પહેલાં, લોર્ડ ચાન્સેલર 'વ્યક્તિનું સ્વાસ્થ્ય સંતોષકારક છે તે અંગે પોતાની જાતને સંતોષવા માટે પગલાં લેશે' તેવી જોગવાઈ કરીને સંસદે કામના દબાણને ઓળખ્યું છે..... નોકરી દ્વારા માનસિક તાણ આવી શકે તે અંગે લોર્ડ રોસ્કીલના સંસ્મરણોના પ્રકાશમાં આ એક અનિવાર્ય લાગે છે..... લોર્ડ રોસ્કીલે ઉમેર્યું કે, તેમના અનુભવમાં, 'કામનો બોજ અસહ્ય છે: અઠવાડિયાના સાતેય દિવસ, દિવસના ૧૪ કલાક'.....

XX XX XX XX

તેઓ (જજ) વાસ્તવિકતા અને ભ્રમણા, લોકશાહી અને વિશેષાધિકાર, દંભ અને શિષ્ટાચારના તે વિચિત્ર મિશ્રણનું પ્રતીક છે, સમજૂતીઓનું સૂક્ષ્મ નેટવર્ક છે, જેના દ્વારા રાષ્ટ્ર પોતાને તેના પરિચિત આકારમાં રાખે છે". (જુઓ બ્રિજ મોહન

લાલ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૦૨ (૫)
એસસીસી ૧)

૧૧. અમને ખાતરી છે કે વર્તમાન સેશન્સ જજે ન્યાયિક અધિકારીના સાચા અર્થમાં કામ કર્યું હશે. પરંતુ તેમ છતાં ન્યાય માત્ર થાય જ નહીં પરંતુ થતો દેખાય પણ ખરો તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે અને કેસના વિશિષ્ટ તથ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને લાગે છે કે જો હાઈકોર્ટ રાયપુરમાં જ કોઈ અન્ય સેશન્સ કોર્ટમાં કેસ ટ્રાન્સફર કરે તો તે યોગ્ય રહેશે. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે આ બદલીને વિદ્વાન સેશન્સ જજ પર કોઈ આક્ષેપ કરવા તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવશે નહીં. જે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ટ્રાયલ ચાલુ રાખવાની છે તેણે એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે મે, ૨૦૦૭ ના અંત સુધીમાં ટ્રાયલ પૂર્ણ થઈ જાય. કહેવાની જરૂર નથી કે, પક્ષકારો ઉક્ત સમયની અંદર ટ્રાયલ પૂર્ણ કરવામાં સહકાર આપશે."

૨૮ રણજીત ઠાકુર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"પક્ષપાતની વાસ્તવિક શક્યતાની કસોટી એ છે કે શું સુસંગત માહિતી ધરાવતી કોઈ વાજબી વ્યક્તિએ એવું વિચાર્યું હોત કે પક્ષપાતની શક્યતા હતી અને શું સંબંધિત સત્તાધિકારી માત્ર એક ચોક્કસ રીતે જ બાબતનો નિર્ણય કરવા માટે તૈયાર હોય તેમ લાગતું હતું. જે સુસંગત છે તે પક્ષકારના મનમાં તે સંબંધમાં આશંકાની વ્યાજબીતા છે. જજ માટે યોગ્ય અભિગમ એ નથી કે તેઓ પોતાના મન તરફ જુએ અને પોતાની જાતને પૂછે, ભલે ગમે તેટલી પ્રામાણિકતાથી, "શું હું પક્ષપાતી છું?" ; પરંતુ તેમની સમક્ષના પક્ષકારના મન તરફ જોવાનું છે."

૨૯ અરજદાર દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલી આશંકા કે તેમને ન્યાયી અને બિનપક્ષપાતી ટ્રાયલ મળશે નહીં તે ઉપર ઉલ્લેખિત ૩૦.૦૭.૨૦૧૫ ના રોજ બનેલી ઘટનાના આધારે છે. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, જ્યારે તેઓ પાર્કિંગ વિસ્તારમાં ઉભા હતા ત્યારે તેમણે ફરિયાદી અને તેમના પુત્ર વચ્ચેની વાતચીત સાંભળી હતી કે પછીના દિવસથી ટ્રાયલ શરૂ થશે અને તમામ આરોપીઓ દોષિત ઠરશે. અરજદાર દ્વારા સદર વાતચીત સાંભળ્યા પછી કોર્ટમાં કંઈક બન્યું જેમાં અરજદાર વતી ઉપસ્થિત રહેલા વકીલની ગેરહાજરીમાં તે દિવસે અચાનક તારીખ નક્કી કરવામાં આવી એટલે કે ૦૫.૦૮.૨૦૧૫. આ ઘટનાએ અરજદારને એવું માનવા પ્રેરીત કર્યા કે કંઈક ખોટું છે અને તેમને ન્યાય મળશે નહીં. એવું જણાય છે કે કલમ ૪૦૮ હેઠળ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજીમાં દર્શાવવામાં આવેલા કારણોમાંનું એક ખૂબ જ રમુજી છે. તે કહે છે કે પ્રિસાહાઈડિંગ ઓફિસર એ દોષિત ઠેરવતા જજ છે અને તે કોઈને છોડતા નથી. આમ, બે આધારો તદ્દન પરસ્પર વિરોધી છે. તે એવી છાપ આપે છે કે આરોપી પ્રિસાહાઈડિંગ ઓફિસર દોષિત ઠેરવતા જજ હોવાથી ડરે છે અને બીજી તરફ, પરોક્ષ રીતે તે એવું કહેવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે કે ફરિયાદીને પૂરો વિશ્વાસ છે કે તેઓ ગમે તે ભોગે સજા મેળવવામાં સફળ રહેશે. અરજદાર ચોક્કસપણે ઢિંધામાં છે. તેમની આશંકાને વાજબી ગણવી કે અતિસંવેદનશીલ મનની પ્રતિક્રિયાનું પરિણામ નહીં ગણવી તે પ્રશ્ન છે.

૩૦ એ વિવાદિત નથી કે સંબંધિત પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસરે આજ દિન સુધી એક પણ સાક્ષીની તપાસ કરી નથી. અત્યાર સુધી તપાસાયેલા તમામ સાક્ષીઓની તપાસ હોદ્દા પરના પુરોગામી દ્વારા કરવામાં આવી હતી. પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસરે પોતે પણ આ બાબત સાંભળવા માટે પોતાની અસંમતિ દર્શાવી નથી. તે જ સમયે, તેમણે બદલીની અરજીનો ભારે વિરોધ કર્યો છે કારણ કે પ્રિન્સિપાલ સેશન્સ જજને મોકલવામાં આવેલી તેમની રીમાર્ક્સમાંથી આ બાબત બહાર આવે છે. મને ખાતરી છે કે વર્તમાન એડિશનલ સેશન્સ જજે ન્યાયિક અધિકારીના સાચા અર્થમાં કામ કર્યું હશે. પરંતુ તેમ છતાં, ન્યાય માત્ર થાય જ નહીં પરંતુ થતો દેખાય પણ ખરો તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે અને કેસના વિશિષ્ટ તથ્યોમાં, મને લાગે છે કે પ્રિન્સિપાલ સેશન્સ જજ એ જ સેશન્સ ડિવિઝનના અન્ય કોઈપણ એડિશનલ સેશન્સ જજને કેસ ટ્રાન્સફર કરે તો તે યોગ્ય રહેશે. હું તદ્દન સ્પષ્ટ કરું છું કે આ બદલીને વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ પર કોઈ આક્ષેપ કરવા તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવશે નહીં.

૩૧ પરિણામે, આ અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. આવેલ આદેશ આથી રદ કરવામાં આવે છે. કલમ ૪૦૮ હેઠળ એક્ટિવિટી – ૬ પર અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. પ્રિન્સિપાલ સેશન્સ જજે સેશન્સ કેસ નં. ૨૯૧/૨૦૦૩ ને વહેલામાં વહેલી તકે એ જ સેશન્સ ડિવિઝનમાં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજની અન્ય કોઈપણ કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવાનો રહેશે. જે વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજને સેશન્સ કેસો સોંપવામાં આવશે

તેમણે એ જોવાનું રહેશે કે આ આદેશની રીટ મળ્યાની તારીખથી વહેલામાં વહેલી તકે, પ્રાધાન્યરૂપે છ મહિનાના સમયગાળામાં ટ્રાયલ પૂર્ણ થાય. નિયમ ચોક્કસપણે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૩૨ મુખ્ય બાબતમાં પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, તેને જોડાયેલી ફોજદારી ક્ષુલ્લક અરજી નં. ૧૭૧૩૮/૨૦૧૫ નો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા)

વધારાનો આદેશ

આદેશ જાહેર થયા પછી, સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ ફરિયાદી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી અફતાબહુસૈન અંસારી આદેશના અમલ પર સ્ટે આપવા માટે વિનંતી કરે છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબની બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, વિનંતી અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.